

1 LAS Z GÓRY

Łódzkie jest nie tylko płaskie – jeśli lubisz podejścia albo zjazdy, mamy dla Ciebie kilka propozycji. Od łódzkich Łagiewnik ku wschodowi rozciąga się **Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich** – góry Szpacza, Grzybowa czy Kamienna w Łagiewnikach to dobry cel na spacer czy wyprawę na sanki. W **Parowy Janinowski** w Nadleśnictwie Brzeziny wybierz się, by pobłądzić labiryntem krętych wąwozów. Rezerwat przyrody **Góra Chelmo** koło Radomska zaskoczy Cię stromą ścianą dawnego kamieniołomu. Możesz tu też zabawić się w archeologa i szukać śladów starej osady. A teraz prawdziwe wyzwanie – ruszaj leśną ścieżką na szczyt wzgórza **Fajna Ryba** w Przedborzu. Po wyprawie narysuj dla siebie Oznakę Zdobywcy – udało Ci się zdobyć najwyższe naturalne wzniesienie w całym województwie!

2 WOKÓŁ ZGIERZA

W lubianym przez zgierzan lesie Sokolniki polecamy ścieżkę przyrodniczo-leśną, która zaprowadzi Cię na **ptasie osiedle** z budkami i skrzynkami lęgowymi dla ptaków (start z punktu edukacji leśnej w Sokolnikach). W okolicy znajduje się też staw i międzypokoleniowy plac zabaw 5-15-55 – znajdź w nim drzewo trolli! Przyjemny będzie też spacer wzdłuż **rzeki Lindy w Grotnikach** – ścieżka prowadzi lasem, przez malowniczy drewniany mostek. Gdy masz ochotę na sport i zabawę, wybierz się ścieżką rekreacyjno-spacerową prowadzącą przez las z osiedla Podleśna do Ośrodka Małinka, z kąpieliskiem, wodnym placem zabaw i boiskami.

Zadanie: Ze znalezionych na spacerze materiałów (patyki, szyszki) zrób kociozka spod miasta Zgierz a z wiersza Wandy Chotomskiej.

3 ZIELONA KOLEKCJA

Kolekcjonujesz coś albo znasz kogoś, kto ma ciekawą kolekcję? Botanicy z Leśnego Zakładu Doświadczalnego w Rogowie kolekcjonują drzewa. Wiesz, gdzie je trzymają? W tutejszym **arboretum**. To taki leśny ogród, w którym rośnie bardzo dużo najróżniejszych gatunków drzew i innych roślin z całego świata. Dzieci najbardziej lubią tu biegać po kamiennych pagórkach alpinarium (uwaga pod nogi – można tu spotkać jaszczurki, a nawet zakrociła). Przy okazji zajrzyj do **Muzeum Lasu i Drewna** – odszukaj najbardziej łaciate jajo, najdziwniejszą szyszkę i największego owada.

4 W MIEŚCIE ŁODZI

Wiesz, że w Łodzi jest las? I to wielki! **Las Łagiewnicki** to pozostałość dawnej Puszczy Łódzkiej. Jest dzięki i piękny, a rośnie w granicach miasta. Wiele mieszkańców kojarzy go głównie z zabawą i odpoczynkiem na **kąpielisku Arturówek**, ale kryje on więcej skarbów. Znasz np. leśny plac zabaw i Akademię Leśnego Przeciela? A dwie bardzo stare drewniane kąpieliszki? W jednej z nich znajdziesz źródło! A nad ulicą Okólną biegnie podwieszony między drzewami most dla wiewiórek – bezpieczne przejście przez jezdnię. Inym leśnym miejscem w Łodzi jest **Uroczysko Lublinek** ze stawem i podestami do spacerów po podmokłym lesie. A w centrum miasta (u zbiegu ulic Orlej i Sienkiewicza) znajdziesz mural z bocianem czarnym, promujący podglądanie na kanale YouTube RDLP w Łodzi gniazda tych rzadkich, leśnych ptaków!

Zadanie: Zrób sobie zdjęcie z murałem bociana czarnego i opublikuj w social mediach z podpisem #bocianyczarneonline.

5 LEŚNE KĄPIELE

Zanurkuj w lesie wszystkimi zmysłami – takie **leśne kąpiele** są bardzo zdrowe. W Japonii nazywają je **shinrin-yoku** i czasem są przepisywane na receptę! Nie chodzi o skok do leśnego jeziora, tylko uważne wachanie, słuchanie, dotykanie i obserwowanie przyrody – spróbuj w swoim najbliższym lesie! A dla przywiązanych do kąpeli wodnych polecamy na przykład **plaż nad Pilicą w Inowłodzu** czy **leśne kąpielisko Zatoka Linda w Grotnikach**. Nad Jeziorskiem odwiedź **dziłą plaż w Popowie**, a jeśli wolisz coś z zapleczem sportowym, to **marinę w Pęczie**. Jest też **kąpielisko Lewityna** w Pabianicach czy **Projekt Lisowice** w okolicy Koltuszek.

Zadanie: Gdy w lesie zastanie Cię deszcz, zapamiętaj ten widok, zapach i dźwięki. Wróć do tych wrażeń przed snem.

6 WOKÓŁ PABIANIC

Na spokojny spacer czy przejażdżkę rowerem polecamy pabianickie lasy w **rezerwacie Duża Woda**. Najlepiej wystartować z parkingu w Tereninie. Sosnowy las pięknie pachnie i przepuszcza dużo światła, więc jest tu bardzo malowniczo. Wypatruj pod nogami jagód, wrzosów i mechów. Z Pabianic można też wybrać się do leśnictwa Dłutów, by zobaczyć **makiety samolotu PZL „Łoś”** – taki sam lądował tu awaryjnie po zestrzeleniu w czasie II wojny światowej. Na szczęście załozde udało się wtedy uratować, ale do dziś 1 listopada odwiedza się to miejsce, by wspomnieć żołnierzy broniących kraju. Gdy tu będziesz, sprawdź, jaki gwiazdozbiór jest namalowany na samolocie. Z kolei w wiosenny weekend dobrym pomysłem jest wypad na frytki przy starym, malowniczym **młynie Talar** nad Grabią.

7 UCZTA DLA ZMYŚLÓW

Nad **Jeziorskiem** wdrap się na wieżę widokową w **Glinnie** lub **Probo-szczowicach** – wyciąż wzrok i słuch, by wypatrzyć jak najwięcej ptaków. Przyroda jest tu bujna, więc w pobliżu lęgą się bieliki czy bociany czarne. Po spacerach na termach w Uniejowie czy Poddębicach idź do Ogrodu Zmysłów, by je wyostrzyć i później korzystać z nich w pełni, będąc w lasach. Ciekawostka: w całym powiecie poddębickim można znaleźć we wsiach **folkowe przystanki PKS** i nacieszyć oczy dziełami sztuki. A zmysł smaku? Zrób sobie piknik na **parkingu Zakrzew Nadleśnictwa Poddębice** przy Rezerwacie Przyrody Napoleonów – są tu piknikowe stoły i fajna siłownia wśród zieleni.

LASY ŁÓDZKIEGO

8 WOKÓŁ SKIERNIEWIC

Wyobraź sobie, że istnieje **osiedle dla jeży**! To jednak zupełnie coś innego niż blokowisko. Możesz je obejrzeć w **Nadleśnictwie Skierniewice** (punkt edukacyjny w leśnictwie Babsk). Jeże mogą przespać tu zimą. W tym samym nadleśnictwie polecamy ścieżkę edukacyjną **Zwierzyniec Królowski**, z wiatą, hotelem dla owadów i leśnymi ciekawostkami. W tych okolicach warto też odwiedzić **pałac w Niechorowie** lub **romantyczny park Arkadia** (od niedawna mieszka tu stado owiec – naturalnych koziarek). Mniej znane jest **Muzeum Ludowe Rodziny Brzozowskich** – niezwykła kraina drewnianych figurek. A może wycieczka rowerowa po **Puszczy Bolimowskiej**? Ze Skierniewic prowadzi do niej świetna trasa rowerowa. Jesienią wróć tu z koszykiem na grzybobranie!

9 BOGACTWO SPALSKICH LASÓW

Wybierz się na spacer leśną ścieżką brzegiem Pilicy i poszukaj drzewa o wysokich, dziwnych korzeniach, zwanego **sosną na szczudlach**. Po drodze do **groty św. Huberta** zatrzymaj się pod **prezydencim grzybkim** – dowiedz się, skąd ta nazwa. W tutejszych lasach dzięki leśnikom odradza się bartnictwo, czyli hodowla pszczół w drzewach – wypatruj ich wysoko na spacerze i znajdź barę na NIEMAPIE. Możesz też zwiedzić Spalę: zwłaszcza **posąg żubra** i pobliskie drewniany plac zabaw, a wiosną i latem, raz w miesiącu – Spalski Jarmark Antyków i Rękodziela Ludowego. Fajną ciekawostką w okolicy jest też **leśny bunkier kolejowy w Konewce**.

10 WOKÓŁ TOMASZÓWA MAZOWIECKIEGO

Nadleśnictwo Smarkzewice poleca spacer po koronie **tamy nad Pilicą**, by oglądać spiętrzenie rzeki przy **Zalewie Sulejowski**. Okolice te słyną z piasków kwarcowych używanych do produkcji szkła – zwróć uwagę, jeśli wypatrzysz gdzieś piękny, biały piasek. Pobliskie **Grotty Nagórzyckie** są pozostałością po jego wydobywaniu (na ich zwierzanie weź ciepłą kurtkę, nawet latem). Wybierz się leśną ścieżką do **Rezerwatu Niebieskie Źródła** i szukaj gejerów z piasku podrzucanych przez źródłaną wodę. W **Skansenie Rzeki Pilicy** obejrzysz budynki i maszyny związane z rzeką, takie jak młyn, ale też bajkową, żółtą poczekalnię kolejową Wolbórka.

Zadanie: Po wycieczce w Skansenie Rzeki Pilicy idź nad rzekę – ze znalezionych tam materiałów zbuduj tratwę i pozwól jej odpłynąć!

11 TROPĘM DRZEW

Drzewa to zadziwiające istoty. Są wśród nich sławy i rekordziści. Najgrubsze drzewo w regionie rośnie we wsi Prażki. To **Lipa Reymonta**, nazwana tak, bo znajduje się w pobliżu domu dzieciństwa tego pisarza nagrodzonego Noblem. Ma blisko 400 lat! Sprawdź z przyjaciółmi, ile osób musiałoby złapać się za ręce, by ją objąć. Wyjątkowe drzewa stają się pomnikami przyrody. Poznasz je po zielonej tabliczce z białym orzełkiem. Opiekują się nimi leśnicy. **Dąb Cygański** mógł mieć około 900 lat – niestety, kilka lat temu spłonął, ale pomnik przyrody pozostaje pomnikiem, nawet gdy drzewo umrze. Leżący pień można obejrzeć w Nadleśnictwie Belchatów – jego grubość robi wrażenie. Jest tam też wyjątkowa ścieżka edukacyjna przyjazna dzieciom z niepełnosprawnościami **Opowieści Bielika**. A może poszukasz pomników przyrody w Twojej okolicy?

12 WOKÓŁ PIOTRKÓWA TRYBUNALSKIEGO

W tej okolicy wpadnij do **Ośrodka Edukacji i Rehabilitacji Zwierząt w Kole**. Leśnicy leczą tu dzikie zwierzęta. Dzięki wybiegom można odwiedzić część pacjentów. W rezerwacie **Las Jabłoniowy** znajdziesz dziko rosnące grusze i jabłonie. Sprawdź, czy różnią się od tych z ogródka babci. Nie lada atrakcją jest też Zalew Sulejowski. Dobrze tu przyjsz na piknik nad wodą. Wokół całego zalewu prowadzi ścieżka rowerowa i organizowany jest maraton. Pobliskie **jeziro Wapienniki** zachwyca wysokim klifem i kolorem wody jak w Chorwacji. Jeśli zobaczysz tu śmieci, zbierz chociaż kilka. Akcje sprzątania są często promowane przez leśników – sprawdź choćby projekt #zabierzszlasu.

13 LAS Z INNEJ PERSPEKTYWY

Łódzkie przecina wiele rzek. Nie spieszy im się za bardzo do morza, więc wiją się spokojnie przez lasy, zakręcając to tu, to tam. A gdyby tak powlóczyć się z nimi po okolicy i obejrzeć las z ich perspektywy? Wskakuj na kajak! Z Tomaszowa, Przedborza lub Spawy możesz płynąć krętym nurtem **Pilicy**. Z Łasku ruszaj na spływ **Grabią**, wypatrząc starych drewnianych młynów. To rzeka w sam raz dla rodzin. Po drodze jest świetne miejsce piknikowe zwane Piaskową Górą. Bardziej wprawni kajakarze mogą porwać się na spływ szybką **Wartą** – na przykład z okolicy Wielunia. Dziką rzeczką **Rawka** jest szczególnie wdziciana – na całej długości płynie przez rezerwat, więc wypożyczając kajak, musisz mieć specjalne pozwolenie. Istnieje duża szansa, że spotkasz tu bobra!

14 WOKÓŁ BEŁCHATOWA

Uroczysko Święte Lugi w Nadleśnictwie Belchatów to wyjątkowe miejsce. Ostatnio powstały tu pomosty, wiaty i wieża widokowa, a wokół zbiornika wody prowadzi ścieżka przyrodniczo-leśna. Dawniej wydobywano tu torf, dziś na stawach można spotkać bociana czarnego, bielika, rybitwę czarną, zobaczyć rosiczkę i storczyki. Torfowiska, bagna i mokradła są bardzo ważne dla całego środowiska – pomagają zatrzymać w ziemi wodę i pochłaniać dwutlenek węgla z powietrza. Fani emocjonujących zjazdów na pewno znają **Góry Kamięską** – latem można tu wjechać wyciągiem razem z rowerem (jest specjalny uchwyt!) i zjechać ścieżką rowerową, a zimą pojechać na nartach lub snowboardzie.

NIEMAPA LASY ŁÓDZKIEGO

Zapraszamy do lasów województwa łódzkiego. To kraina wijących się rzek i starych, drewnianych młynów, raj dla ptactwa wodnego gromadzącego się wokół Jeziorska i Zalewu Sulejowskiego, lasy pełne ciekawostek przyrodniczych i dobrze przygotowanych ścieżek. Propozycje wycieczek podzieliśmy na dwa sposoby: tematycznie i wokół największych miast regionu.

Żeby naprawdę odkrywać las, warto go poznać i rozumieć – ta wiedza jest jak magiczna lupa detektywa ukazująca przed Tobą to, co ukryte. Istnieje wiele sposobów na to, by ją zdobyć. Po pierwsze: przygotuj się w domu, przeglądając książki i oglądając filmy przyrodnicze. Na kanale YouTube RDLP w Łodzi polecamy wiosenne podglądanie gniazd bocianów czarnych, gdy wracają z ciepłych krajów i zakładają rodziny. Po drugie: szukaj leśnych ścieżek edukacyjnych w Twojej okolicy. Wiele z nich wymieniamy w NIEMAPIE. Na tablicach edukacyjnych Lasów Państwowych jest mnóstwo ciekawostek przyrodniczych. Możesz też zgłosić się z całą klasą do najbliższego nadleśnictwa z prośbą o organizację zielonej lekcji z leśnikiem. Po trzecie: dziel się wiedzą – opowiadaj znajomym (albo nam, w mailu) o swoich przygodach w lesie!

NIEMAPA to seria nietypowych przewodników dla rodzin, które chcą wspólnie odkrywać otaczający je świat. Za pomocą zabawnych ilustracji i gotowych propozycji wycieczek przedstawiamy ciekawe miejsca, przyrodę i kulturę. Serię tworzą Mamy Projekt, a ilustracje wykonała Patrycja Bliuj-Stodulska. Wszystkie NIEMAPY można pobrać z www.niemapa.pl.

mamyProjekt

LEŚNY SAVOIR-VIVRE

SPRAWDŹ, CZY WIESZ, JAK ZACHOWAĆ SIĘ W LESIE. WYPEŁNIŹ NASZ TEST I W NAGRODĘ ZAPROJEKTUJ SWOJĄ...

ODZNAKĘ LEŚNEGO WYGI!

V-TAK
X-NIE

2 WIDZISZ W LESIE ŚMIECI

- UKŁADAM JE W Kształt SERCA, ABY WYŚŁAĆ WIADOMOŚĆ DO KOSMITÓW
- ZBIERAM DO WOKKA, KTÓRY MAM ZE SOBĄ, I WRZUCAM DO NAJBLIŻSZEGO KOSZA
- UOAJĘ, ŻE ICH NIE WIDZĘ, ALBO DOKŁADAM KILKA OD SIEBIE

OBYCIE UMILA ŻYCIE

1 SPOTYKASZ W LESIE SARENKĘ

- ZAKŁADAM JEJ SWOJĄ CZAPKĘ Z DASZKIEM I ROBIMY SOBIE SELFIE
- OSTROŻNIE I W CISZY MIJAM JĄ Z MOŻLIWIE NAJBWIĘKSZĄ ODLEGŁOŚCI
- GŁASZCZĘ JĄ I PRONADZĘ DO NAJBLIŻSZEGO LEŚNICTWA

MOŻE USZANOWANIE

3 CHCESZ URZĄDZIĆ OGNISKO

- ZBIERAM PATYKI W SWOIM ULUBIONYM MIEJSCU, UKŁADAM JE W STOS I ROZPALAM JE MIOTACZEM OGNIA
- SZUKAM WYZNACZONEGO PRZEZ LEŚNIKÓW MIEJSCA OGNISKOWEGO W SWOJEJ OKOLICY
- USTALAM Z LEŚNIKAMI, GDZIE I KIEDY MOŻNA JE ROZPALIĆ

ODPOWIEDZI: 1 X X X 3 X X V

LEŚNI DETEKTYWI

ZABAW SIĘ W LEŚNEGO DETEKTYWA I POZNAJ LAS DOKŁADNIE JAK PRZEZ LUPĘ. SPACUJ EKWIPUNEK I NA LEŚNYCH WYPRAWACH POSTARAJ SIĘ WYKONAĆ ZADANIA Z LISTY:

• POBIERZ DRZEWOM ODCISKI

LUDZIE MAJĄ ODCISKI PALCÓW, DRZEWA PODOBNIENIE ODRÓŻNIA POWIERZCHNIĄ KORY. WEŹ ZE SOBĄ DO LASU CIENKI ZESZYT I ZBIERZ ODCISKI KORY WYBRANYCH DRZEW – PRZYŁÓŻ KARTKĘ DO KORY I POKOLORUJ JĄ MIĘKKĄ, GRUBĄ KREDKĄ. SPRAWOZDZ, CZYM SIĘ RÓŻNIĄ ODCISKI RÓŻNYCH GATUNKÓW DRZEW.

• ZRÓB POŻYTEK Z LORNETKI WDRAP SIĘ NA WIEŻĘ LUB PUNKT WIDOKOWY I WYPATRUJ PRZEZ LORNETKĘ ZAKAMUFLOWANYCH ZWIERZĄT I PTAKÓW.

GDZIE SĄ MOŻE PALCE?

• POĆWICZ SZTUKĘ ŚLEDZENIA

WYPATRUJ TROPÓW ZWIERZĄT, ZWŁASZCZA PO DESZCZU I ZIMĄ. GDY ZOBACZYSZ W LESIE ŻUKA, IDŹ ZA NIM PRZEZ 10 MINUT I SPRAWDŹ, DOKĄD DOTRZESZ. JEŚLI NIE SPOTKASZ ŻUKA, POBĄW SIĘ W ŚLEDZENIE Z RODZICEM ALBO RODZICAMI – ŻEBY SIĘ NIE ZCUBIĆ, UŻYJ KŁĘBKA WŁÓCZKI, KTÓREGO KOŃCÓWKĘ PRZYWIĄŻESZ NA STARCIE. PO ZABAWIE KONIECZNIE ZWIŃ WŁÓCZKĘ I ZABIERZ ZE SOBĄ.

DOBRE Z LASU

TRAFIASZ DO TAJEMNICZEJ, LEŚNEJ CHATKI. ZAZNACZ, JAKIE DARY LASU MOŻNA TU ZNALEZĆ. ILE ICH WIDZISZ? SKŁADNIKÓW NA WSZYSTKIE TE SKARBY KAŻDY Z NAS MOŻE POSZUKAĆ W LESIE I WYKORZYSTAĆ.

• ZOSTAW POSZLAKI DLA INNYCH LEŚNYCH DETEKTYWÓW

SPACERUJĄC LEŚNYMI ŚCIEŻKAMI, UKŁADAJ ZE ZNALEZIONYCH KAMIENI I PATYKÓW STRZAŁKI LUB NAPISY. MOŻESZ TEŻ RYSOWAĆ JE PATYKIEM NA MOKREJ ZIEMI.

• ZBIERZ MATERIAŁ DOWODOWY

ZBIERAJ ZNALEZIONE NA ZIEMI PAMIĄTKI Z LASU: CIEKAWY KAMIEŃ, LIŚCIE I INNE SKARBY, OBEJDRZYJ JE POD LUPĄ I SCHOWAJ W ZAMYKANYM WORECZKU LUB PUDETKU, BY ZBADAĆ PÓŹNIEJ W DOMOWYM LABORATORIUM.

WYZWANIE #ZABIERZ5ZLASU

- 1 ZE SPACERU DO LASU ZABIERZ MINIMUM PIĘĆ SZTUK ŚMIECI
- 2 SFOTOGRAFUJ JE I POPROŚ RODZICÓW O WRZUCENIE ZDJĘCIA DO INTERNETU Z HASŁEM #ZABIERZ5ZLASU – OZNACZCIE ZNAJOMYCH.
- 3 OZNACZONE OSOBY ROBIĄ DOKŁADNIE TO SAMO – IDĄ DO LASU, ZABIERAJĄ ŚMIECI, ROBIA ZDJĘCIA I W SWOIM POŚCIE OZNACZAJĄ KOLEJNE OSOBY.

